

ДОСВІД ЕСТОНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ У СТВОРЕННІ УМОВ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ УСПІШНОЇ ЛЮДИНИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Козьменко О. І.

ВСТУП

Україна, обравши свого часу, курс на європеїзацію освіти, минулого року схвалила Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, яка стала дорожньою картою для реформ системи вищої освіти щодо розвитку якості навчання і професійної підготовки майбутніх фахівців. Як було зазначено на сайті МОН «наперекір складній ситуації в Україні, наше головне завдання – продовжувати освітній процес. Також важливо реформувати систему освіти відповідно до нових викликів»¹. Враховуючи, що шлях до вступу України до Європейського Союзу розпочато, цим документом було визначено головні пріоритети «системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки країни, а також головні характеристики, що будуть сформовані до 2032 року»². Як зазначається в самій Стратегії, в її основу «покладені прагнення України стати рівноправним членом європейської спільноти», тому завдяки ретельному аналізу було виявлено ключові проблеми вищої освіти на сучасному етапі, намічено основні тенденції її розвитку в Україні, окреслено стратегічні цілі та показники їх досягнення, визначено очікувані результати³.

У зв'язку з тим, що автори Стратегії визначають майбутню вищу освіту України як конкурентоспроможну та соціально відповідальну, «яка має високу довіру у суспільстві; формує фаховий та науково-освітній потенціал країни шляхом реалізації якісних освітніх програм, досліджень і соціальних проєктів; інтегрована у європейський освітній та дослідницький простори; демонструє динамічний розвиток інституцій та академічних спільнот на принципах академічної свободи,

¹ Опубліковано стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki> (дата звернення 25.05.2023).

² Там само.

³ Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf> (дата звернення 23.05.2023).

університетської автономії, доброчесності та інклюзивності»⁴, доречно розглянути позитивний досвід організації навчання європейських країн. З початком воєнної агресії з боку РФ, європейські країни та США надають допомогу українському народу, приймають вимушених переселенців та підтримують наше бажання перемогти. Польща, Німеччина та країни Балтії стали одними з перших, які прихистили українських громадян та продовжують активно допомагати нашій країні. Ця допомога відчувається і на рівні обміну досвідом освітян та організації спільних науково-педагогічних проєктів. Естонія, невелика країна на березі Балтійського моря, демонструє велику зацікавленість у розвитку україно-естонських відносин і має великий освітній потенціал.

Естонія перетворила свою освітню систему на одну з найпередовіших у світі, будучи зразком цифрової освіти. Естонські учні посіли перше місце за результатами PISA 2018 серед європейських країн у всіх трьох сферах і п'яте місце серед країн Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). За результатами дослідження, рівень задоволення життям серед студентів становить у середньому 70%. Крім того, за даними SEPS, Естонія оцінюється як найбільш підготовлена країна в Європі до професійного навчання впродовж життя⁵.

Виходячи з цього, цікаво розглянути систему освіти Естонії та імплементувати корисний досвід в систему освіти України.

1. Загальна характеристика системи освіти Естонії

В Естонії структура системи освіти кожному здобувачу дає можливість рухатися від одного рівня освіти до іншого. До структури входять: дошкільна освіта (рівень 0), базова шкільна освіта (рівні 1 і 2), старша середня освіта (рівень 3) та вища освіта (рівень 6, 7 і 8). Організація та принципи діяльності системи освіти закріплені Законом про освіту та іншими актами, відповідно до типу навчального закладу.

Навчання в дошкільних закладах, основній і старшій школі здійснюється за єдиними національними навчальними планами, на основі яких навчальні заклади складають свої власні навчальні плани. Навчання ведеться в основному естонською, але за рішенням уряду може бути використана інша мова. Як відомо, в Естонії дуже поширена російська мова і багато закладів дошкільної та середньої освіти проводять навчання цією мовою. Проте, починаючи з цього 2022–2023

⁴ Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf> (дата звернення 23.05.2023).

⁵ PISA 2018: Estonian students rank 1st in Europe. URL: <https://www.educationestonia.org/pisa-2018-estonian-students-rank-1st-in-europe/> (дата звернення 23.05.2023).

навчального року і протягом наступних трьох років уряд постановив ввести мовою навчання виключно естонську.

Загальні вимоги до організації навчання професійно-технічної освіти встановлено Стандартом професійно-технічної освіти.

Професійна старша середня освіта регулюється 21 національною навчальною програмою в різних галузях. Загальні вимоги до навчання у вищій школі, навчальних планів і професорсько-викладацького складу встановлюються Стандартом вищої освіти.

Переважає більшість дошкільних дитячих закладів і загальноосвітніх шкіл є муніципальними. Професійно-технічні школи здебільшого є державними, а університети – установами публічного права. Більше половини закладів професійної вищої освіти є державними, решта – приватними.

Управління системою освіти базується на принципі розумної децентралізації.

Чітко визначено розподіл відповідальності між державою, місцевою владою та школою. Забезпечення якості освіти включає зовнішнє оцінювання на основі набору показників, результатів тестів і національних іспитів, а також внутрішнього оцінювання школи. Результати навчання визначаються національними навчальними програмами. Вчителі мають право обирати власну методику навчання та матеріали. Безперервний професійний розвиток вчителів і керівників шкіл підтримується централізовано⁶.

В Естонії національна навчальна програма є загальним стандартом, на основі якого школи з високим ступенем автономії встановлюють власну програму. Враховуючи реалії сучасного життя поточний національний стандарт потребує оновлення і наразі естонські освітяни розробляють нову навчальну програму, яка має на меті запропонувати ще більше свободи та відповідальності вчителям у створенні власної викладацької діяльності.

Над цією програмою працюють представники різних вчительських асоціацій, університетські дослідники та експерти в цій галузі, а елементи майбутньої національної навчальної програми були випробувані в кількох школах. У разі схвалення урядом зміни набудуть чинності з осені наступного навчального року, а всі школи мають запровадити нову програму відповідно до власних потреб не пізніше 1 вересня 2024 року.

⁶ Puulmann, A. & Rammo, M. (eds). Lifelong Guidance in Estonia 2022. Education and Youth Board, Euroguidance Estonia. 2022. URL: <https://www.euroguidance.eu/resources/publications/otherpublications/lifelong-guidance-in-estonia-2022>

Мета змін полягає в тому, щоб «дати вчителям більше часу та можливостей», щоб зосередитися на розвитку загальних навичок учнів.

Серед анонсованих змін:

- диверсифікація варіантів вивчення мови, як естонської як другої мови (для меншин), так і іноземних мов;
- істотні зміни в таких предметах, як технології, мистецтво, фізкультура;
- по окремих предметах зменшується кількість годин, але збільшується обсяг інтегрованих предметів⁷.

Для цього дуже важлива співпраця між викладачами, а кінцева мета – зменшити навантаження як для учнів, так і для викладачів шляхом покращення процесу навчання.

Надаючи характеристику системи освіти Естонії, варто розглянути її окремі рівні.

Дошкільна освіта надається дітям віком від 18 місяців до 7 років у спеціальних навчальних закладах.

Основна мета раннього етапу навчання – підтримка дитячої індивідуальності, творчості та навчання через гру. В Естонії дошкільна освіта – це не лише догляд за дітьми, а й частина освіти, яка поєднує декілька активних дитиноорієнтованих методів навчання на основі національної навчальної програми. Наразі 92% дітей віком 3–7 років відвідують заклади дошкільної освіти.

Базова освіта є обов'язковим мінімумом вимог до загальної освіти, яку можна отримати або частково в початковій школі (1–6 класи), основній школі (1-9 класи) або старшій середній школі, що включають рівень базової школи. Обов'язковому навчанню підлягають діти, яким до 1 жовтня поточного року виповнилося 7 років. Оцінювання досягнень учнів відбувається за п'ятибальною системою.

Обов'язкова школа триває до здобуття базової освіти або до досягнення учнем 17 років. Здобуття базової освіти дає право продовжувати навчання у старших класах середньої освіти. Щоби закінчити навчання, учні повинні мати щонайменше рівень «задовільно» (3 бали) з усіх предметів на момент закінчення навчального року і скласти випускні іспити з принаймні задовільним результатом.

Естонська базова освіта є однією з найкращих у світі. Згідно з PISA 2018, 15-річні діти Естонії посідають перше місце в Європі з читання, природничих наук і математики.

⁷ Estonia: Changes to national curricula support the development of general competences and the integration of subjects. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/news/estonia-changes-national-curricula-support-development-general-competences-and-integration> (дата звернення 23.05.2023).

Після закінчення основної середньої школи (9 класу) учні мають змогу обирати подальший шлях навчання: вступити до професійно-технічних коледжів чи продовжити навчання в гімназії (старших класах середньої школи).

Старші класи середньої школи покликані допомогти учням стати «творчими, різноманітно талановитими, соціально зрілими та надійними громадянами»⁸. Програма навчання в старших класах середньої школи складається з обов'язкових та вибіркових курсів і триває три роки. Щоб отримати атестат про середню освіту, учні повинні виконати навчальний план, що складається як мінімум з 96 окремих курсів різної тривалості. Наприкінці навчання учні складають три державні іспити та шкільний іспит. Цікаво, що в 9 та 12 класах за правилами школи учні мають протягом року виконувати творчу роботу, яку наприкінці року вони захищають і, відповідно, отримують оцінку. Це може бути робота будь-якого характеру та предмету в 9 класі (малювання, спів, танець, проекти з навчальних дисциплін), проте, у 12 класі творча робота має носити науковий характер та відповідати профілю майбутньої професії учня. Таким чином, учні гімназії мають змогу заздалегідь поміркувати та визначитися з майбутньою професією.

Отримання загальної середньої освіти, як і у будь-якій країні, дає право на продовження навчання у закладі вищої освіти по всьому світу або на отримання професійно-технічної освіти.

Щодо завдань професійної освіти, то варто зауважити, що вона має на меті «сприяти формуванню знань, навичок і поглядів, професійного ноу-хау та соціальної готовності, необхідних для роботи, участі в суспільному житті та навчання протягом усього життя»⁹. Професійно-технічна освіта поділяється на початкову та безперервну ПТО. Початкова професійна освіта є частиною формальної освіти, яка дає учням доступ до наступного рівня кваліфікації. Неформальне ПТО є частиною навчання дорослих. Професійно-технічні програми відповідають рівням 2–5 Естонської рамки кваліфікацій, де рівень 2 є професійно-технічною освітою без вимог базової освіти, рівень 3 базується на базовій освіті, рівень 4 є професійно-технічною середньою освітою (або базується на середній освіті) і рівень 5 – спеціалізоване професійне навчання. В Естонії професійно-технічне навчання є безкоштовним, незалежно від віку, освіти та індивідуальних потреб.

⁸ Puulmann, A. & Rammo, M. (eds). Lifelong Guidance in Estonia 2022. Education and Youth Board, Euroguidance Estonia. 2022. URL: <https://www.euroguidance.eu/resources/publications/otherpublications/lifelong-guidance-in-estonia-2022>

⁹ Ibid.

Майже половина всіх учнів професійно-технічних коледжів – дорослі. Роботодавці тісно співпрацюють із закладами ПТО у розробці навчальних програм і створенні можливостей навчання.

Вищу освіту в Естонії можна здобути, як і в інших країнах, за трьома рівнями: бакалавр, магістр і докторантура. Фахова вища освіта, як і бакалавр, є першим рівнем вищої освіти, який забезпечує доступ до магістратури. Вища освіта є гнучкою та доступною. Навчання на рівні бакалавра триває три роки, а на рівні магістра – 2 роки. Навчання відбувається естонською мовою, проте є програми англійською та російською мовою. Більшість програм естонською мовою є безкоштовними для здобувачів.

Вища освіта підтримується широким спектром форм навчання, враховує навчання та досвід роботи в навчанні та надає можливості поєднувати роботу та навчання. Навчальні програми, в тому числі багато з них англійською мовою, характеризуються інноваціями та особливою увагою до інформаційних технологій і розвитку навичок підприємництва.

Хотілось би також відзначити рівень наукових естонських досліджень, які визнаються усім світом, наприклад, 10% одних з найбільш цитованих статей у світі є естонські наукові статті. Тартуський університет входить до рейтингу 1,2% найкращих університетів світу (The World University Rankings 021, QS World University Rankings 2021)¹⁰.

Такі наукові розробки, як супутник EstCube, електрокар і самокерований автомобіль є прикладами неординарних студентських проєктів закладів вищої освіти Естонської республіки.

Естонія також прийняла стратегію навчання протягом усього життя, оскільки вона розуміє, що очікування приватного сектора щодо робочої сили продовжують змінюватися. Навчання впродовж життя дає змогу отримати формальну освіту на всіх рівнях освіти та брати участь у професійній освіті та навчанні, а також у неформальній освіті. Форми навчання дорослих різноманітні, і освіта дорослих дуже популярна в Естонії. Також, як державні, так і приватні компанії пропонують різноманітні (часто безкоштовні) ІТ-курси для ентузіастів будь-якого віку. Це дає людям можливість навчатися та вдосконалювати свої цифрові навички, одночасно полегшуючи внесення необхідних змін у свою кар'єру.

¹⁰ Puulmann, A. & Rammo, M. (eds). Lifelong Guidance in Estonia 2022. Education and Youth Board, Euroguidance Estonia. 2022. URL: <https://www.euroguidance.eu/resources/publications/otherpublications/lifelong-guidance-in-estonia-2022>

Також варто зауважити, що для Естонії притаманно впровадження цифрових технологій в усі сфери життя та в освіту. Цифрова культура інтегрована в процес навчання на всіх освітніх рівнях і в усіх навчальних програмах. Забезпечення технологічної підтримки освіти для керівництва, викладачів і студентів є передумовою освітніх інновацій, натхненних технологічними інноваціями. Держава, зі свого боку, гарантує цифрові навчальні ресурси (електронні підручники та робочі зошити, відкриті навчальні матеріали тощо) для досягнення цілей і результатів навчання, визначених у навчальних програмах початкової, середньої та професійно-технічної школи. Це включає забезпечення того, що кожний учень має доступ до персонального цифрового пристрою заради залучення до сучасної цифрової інфраструктури. Для цього створено та впроваджено системи оцінки та визнання цифрової компетентності¹¹.

2. Професійна орієнтація в системі освіти Естонії

Професійна орієнтація є невід'ємною частиною освіти в Естонії, починаючи з дошкільного віку та продовжуючи на всіх рівнях освіти, при цьому відповідальність лежить на місцевих органах влади та підтримується Радою з питань освіти та молоді.

В Естонії профорієнтація починається рано. Це вважається частиною роботи з молоддю в процесі формальної та неформальної освіти, починаючи з дошкільного віку. Дітей заохочують розвивати загальні навички, включно з управлінням кар'єрою, соціальними навичками та навичками самоуправління, які необхідні для того, щоб досягти успіху в освіті та надалі стати конкурентоспроможним на ринку праці та реалізуватися в суспільстві в цілому. Профорієнтаційна підтримка здійснюється протягом усього періоду навчання на всіх рівнях освіти.

Рада з питань освіти та молоді підтримує розробку та впровадження національних навчальних програм та професійної освіти взагалі, проте саме органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за профорієнтацію дітей та молоді. Національні навчальні програми встановлюють стандарт базової та загальної середньої освіти, і, хоча вони не прописують конкретні дії, які мають вживати школи для досягнення цілей професійної освіти, школи зобов'язані забезпечити доступність послуг, пов'язаних з кар'єрою. Сюди входять консультування з питань кар'єри та інформаційні послуги з питань кар'єри, які

¹¹ Orion K., Rammo M. Digital Solutions to Support Guidance in Estonia: Insight into Latest Developments in the Field of Online Guidance in Estonia. URL: <https://epale.ec.europa.eu/en/blog/digital-solutions-support-guidance-estonia>

надаються ДСЗ (державними службами зайнятості) або інші засоби для забезпечення доступу учнів до кар'єрних послуг.

Навчальні програми основної та старшої середньої школи включають обов'язкові центральні теми, одна з яких підтримує планування кар'єри учнів – «Навчання впродовж життя та планування кар'єри». Крім того, навчальні програми супроводжуються програмами факультативного предмета та факультативного курсу з професійної освіти, що покращує використання цієї можливості в шкільній програмі¹².

У професійно-технічній освіті восени 2020 року було введено новий модуль «Шлях навчання та робота в мінливому середовищі», який є обов'язковим на рівні середньої професійно-технічної освіти і рекомендований на інших рівнях. Цей модуль складається з кар'єрних тем, інтегрованих із підприємницькими компетенціями, і має на меті допомогти студентам розвивати свою кар'єру в сучасному економічному, підприємницькому та робочому середовищі на основі принципів орієнтації протягом усього життя.

Компетенції розвитку кар'єри також розвиваються протягом курсу. Акцент робиться на практиці, а супровід викладачів, їх підтримка допомагають учням зрозуміти свої здібності, поставити цілі та визначити потребу в розвитку.

Крім того, професійно-технічні навчальні заклади мають можливість включити в навчальний план розвиток кар'єри як предмет за вибором. Деякі професійно-технічні школи мають власного консультанта з кар'єри або освітнього консультанта, який підтримує учнів протягом усього навчального процесу, тоді як деякі запрошують зовнішніх спеціалістів з державної служби зайнятості або приватних консультантів.

У грудні 2018 року зміни до закону «Про професійно-технічні навчальні заклади» відкрили можливість для професійно-технічних навчальних закладів здійснювати навчання за вибором професії. Ця навчальна програма в основному зосереджена на навичках управління кар'єрою та їх розвитку з метою підтримки молодих людей у прийнятті рішень щодо їхнього майбутнього шляху навчання або переходу на ринок праці¹³.

Вищу освіту в Естонії надають шість державних університетів і декілька приватних університетів. Послуги з профорієнтації та консультування доступні як для абітурієнтів, так і для студентів закладів. Мета полягає в тому, щоб підтримати студентів у прийнятті

¹² Making informed choices: career guidance in Estonia. URL: https://www.educationestonia.org/making-informed-choices-career-guidance-in-estonia/?utm_campaign=Uudiskiri.%20April%2023&utm_medium=email&utm_source=sendsmail у (дата звернення 23.05.2023).

¹³ Ibid.

обґрунтованих рішень щодо своєї кар'єри та надати послуги, які допоможуть їм розвинути особисті життєві навички та досягти успіху на ринку праці.

Профорієнтаційні консультації доступні для підтримки студентів у плануванні кар'єри, прийнятті рішень, пов'язаних з навчанням і роботою, а також розвитку навичок пошуку роботи. Кар'єрні консультанти допомагають студентам у виборі професії та кар'єрних планах, самоаналізі, пошуку та подачі заявок на роботу, написанні резюме та супровідного листа, а також у підготовці до співбесіди. Доступні як індивідуальні консультації, так і групові послуги із залученням співробітників університету та зовнішніх експертів. Крім того, студенти-волонтери пропонують послуги репетиторства, щоб надати рекомендації та інформацію з різних питань, включаючи систему навчання та студентське життя.

В освітньому секторі центральним порталом для підтримки розвитку кар'єри є освітній портал edu.ee, який дає огляд можливостей навчання та інформації про ринок праці. Як молодь, так і дорослі, а також вчителі та інші спеціалісти мають доступ до інформації про систему освіти та заклади, навчальні програми, сертифікати, а також професії, кваліфікації та потреби в робочій силі. Цей портал є багатим джерелом цифрових навчальних матеріалів як для практиків, так і для батьків, які сприяють розвитку навичок, зокрема навичок управління кар'єрою.

Основним тематичним веб-сайтом є minukarjää.ee (Моя кар'єра), який нещодавно було оновлено. Метою було створити веб-сайт для підтримки самостійного планування кар'єри як для молоді, так і для дорослих. Основна ідея полягає в виборі різних кар'єрних шляхах, де користувач може обрати свою роль і основне кар'єрне питання, а також легко отримати доступ до надійної інформації та необхідних інструментів. Веб-сайт містить інформацію про кар'єрні можливості, інтерактивні інструменти, анкети тощо для підтримки кар'єрного шляху. Крім того, набір інструментів для спеціалістів з кар'єри та вчителів містить матеріали, ресурси та інструменти щодо розвитку кар'єри¹⁴.

Професіоналізм естонських фахівців з кар'єри протягом останніх десятиліть розвивався переважно без спеціальних освітніх програм, здебільшого на різноманітних курсах. Спеціалісти з кар'єри не мають академічної кваліфікації – більшість мають вищу освіту в галузі соціальних або педагогічних наук (наприклад, психологія, економіка та бізнес-

¹⁴ Making informed choices: career guidance in Estonia. URL: https://www.educationestonia.org/making-informed-choices-career-guidance-in-estonia/?utm_campaign=Uudiskiri.%20April%202023&utm_medium=email&utm_source=sendsmail у (дата звернення 23.05.2023).

адміністрування, педагогіка, підготовка вчителів). Однак, заклади вищої освіти пропонують різноманітні курси, безперервне професійне навчання, а також послуги наставництва для забезпечення розвитку професійних компетенцій спеціалістів на основі сучасних вимог.

Крім того, для забезпечення професійного розвитку фахівців з проф-орієнтації встановлюється система професійних кваліфікацій, у тому числі стандарт професійної кваліфікації, система присвоєння професійних кваліфікацій, реєстр професій. Стандарт описує професійну діяльність і містить вимоги до компетентності для професії та її рівні. На практиці стандарт використовується як основа для складання навчальних планів і навчальних програм, що відповідають вимогам ринку праці; як основа оцінки компетентності; опису та представлення професій з боку роботодавців, підборі працівників, складанні посадових інструкцій, визначенні професійних вимог; а також для оцінки професіоналів власних прогаин в навичках або для власного розвитку кар'єри. Професійний стандарт спеціаліста з кар'єри описує професійну діяльність і компетентність, необхідну для здійснення професійної орієнтації, тобто навички, знання та уміння, необхідні для успішної роботи. Поточний стандарт, заснований на компетенціях, для кар'єрних спеціалістів діє на шостому та сьомому рівнях естонської рамки кваліфікації. Основна відмінність між рівнями полягає в тому, що окрім надання послуг, фахівець з проф-орієнтації сьомого рівня має більший досвід і компетенцію на національному чи міжнародному рівнях, наприклад, використовує нові інструменти, навчальні програми, дослідження чи навчання.

Результатом системи присвоєння професійних кваліфікацій є професійний сертифікат, електронний запис у реєстрі професій та документ, який засвідчує відповідність компетенції заявника вимогам професійного стандарту. У сфері професійної орієнтації Асоціація естонських консультантів з питань кар'єри була законодавчо призначена органом, який присуджує нагороди, який відповідає за забезпечення неупередженості в процесі та за створення комітету професійної кваліфікації. Відповідно до Закону про професії, комітет залучає зацікавлені сторони в системі преміювання: спеціалістів, роботодавців та невизначених представників працівників, тренерів, представників професійних асоціацій та, за необхідності, представників клієнтів, а також інших зацікавлених сторін¹⁵.

¹⁵ Rammo, M. The relevance of the Estonian occupational qualification sub-framework in the field of career guidance. Digital transitions in lifelong guidance: rethinking careers practitioner professionalism: A CareersNet expert collection. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Cedefop working paper; 2021. No 2, P. 49–62, URL: <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/6202>

Естонський фонд страхування на випадок безробіття (скорочено EUIF; естонською мовою *Eesti Töötukassa*) діє як державна служба зайнятості (PES) і відповідає за виплату допомоги ринку праці та забезпечення активних і пасивних заходів ринку праці, включаючи кар'єру, інформаційне обслуговування та профорієнтацію по всій країні. Методичну розробку та підтримку співробітників здійснює команда в центральному офісі.

Euroguidance Estonia – це національний ресурсний центр орієнтації, який зосереджується на розвитку компетентності професіоналів з профорієнтації, надаючи широкий спектр послуг естонцям і професіоналам за кордоном. Як член мережі Euroguidance, центр надає підтримку у сферах навчальної мобільності та розвитку кар'єри в рамках освіти та працевлаштування. Центр працює в рамках Національної агенції Erasmus+ та Європейського корпусу солідарності.

3. Допомога та підтримка українських здобувачів в Естонії під час війни

Естонія, як провідна країна Балтії, доклала багато зусиль в плані допомоги Україні з початком російської воєнної агресії. До країни прибуло більше 60 тис. воєнних біженців, яким було надано допомогу. Зіткнувшись з певними проблемами в наданні освітніх послуг дітям-біженцям, ця невелика країна доклала багато зусиль щоби їх подолати і наразі можна сказати, що Естонія в цьому плані має певний досвід. На сайті Міністерства освіти та досліджень (Education Estonia) є багато повідомлень щодо співпраці естонських та українських освітян на всіх рівнях навчання. Наприклад, одним із найбільших поточних проектів співпраці в галузі освіти є програма «Кращі навички для сучасної України» (EU4Skills) для модернізації професійно-технічної освіти в Україні. У лютому 2022 року, естонський експерт з питань освіти Рауль Аммер відвідав Україну, щоб узгодити подальшу діяльність. Проект забезпечуватиме навчання та консультації, а також буде розроблено інформаційну систему професійної освіти у співпраці з українськими партнерами. Також продовжується співпраця у розробці навчальних програм. Естонія тісно співпрацює з Україною в галузі освіти. Зараз, під час російської агресії, багато естонських освітян безпосередньо контактували зі своїми колегами в Україні, щоб висловити свою підтримку¹⁶.

¹⁶ Estonian educators keep in touch with their partners in Ukraine. URL: <https://www.educationestonia.org/estonian-educators-keep-in-touch-with-their-partners-in-ukraine/> (дата звернення 20.05.2023)

Крім Естонії, у проєкті співпраці з модернізації професійної освіти в Україні беруть участь Німеччина, Фінляндія та Польща, а проєкт фінансується Європейським Союзом та партнерами.

Також, зазначається, що 7 естонських та 8 українських професійно-технічних шкіл взяли участь в одному з естонсько-українських проєктів співпраці – «Обмін естонським досвідом у підтримці реформ професійної освіти в Україні». Загалом у майстер-класах взяли участь понад 150 українських викладачів. Така співпраця почалась ще до початку війни, і продовжується по цей час. Естонські колеги надають допомогу українським закладам комп'ютерами, проєкторами та різними іншими пристроями, порадами щодо навчальних програм, організують тренінги тощо¹⁷.

Враховуючи потреби українських дітей – воєнних біженців, школи Естонської республіки запросили їх на навчання, відкрили спеціальні інтеграційні класи, надаючи можливість додатково вивчати естонську та українську мову.

З метою підтримки інтеграції української молоді в естонське суспільство, сприяння учням, які вивчають естонську мову як іноземну, у набутті навичок вільного володіння національною мовою, а також забезпечення їх багатомовності 25 травня 2022 року Міністерство освіти та досліджень Естонії відкрило Школу Свободи (Vabaduse kool). Ця школа працює як частина Талліннської державної середньої школи Тинісмая, вона створює ширші можливості для випускників і більшу свободу вибору у своєму майбутньому житті. Навчання в школі здійснюється відповідно до навчальної програми Школи Свободи, складеної на основі Естонської національної навчальної програми. Навчальна програма базується на результатах, її акцент робиться на орієнтований і спрямований розвиток учня. На даний час школу відвідують близька 500 українських учнів. Відповідно до методології пізнього занурення навчання ведеться щонайменше на 60% естонською мовою і до 40% – українською, що сприяє розвитку багатомовності та полікультурності молоді, яка прибула з України. Впровадження інтегрованого предметного та мовного навчання та мовного занурення допомагає молодим людям, які вивчають естонську мову як іноземну, інтегруватися в естонське середовище, зберігаючи при цьому свою українську етнічну ідентичність та рідну мову¹⁸.

¹⁷ Estonian educators keep in touch with their partners in Ukraine. URL: <https://www.educationestonia.org/estonian-educators-keep-in-touch-with-their-partners-in-ukraine/> (дата звернення 20.05.2023)

¹⁸ Школа свободи. URL: <https://vabaduse.edu.ee/ua> (дата звернення 19.05.2023)

Естонські заклади вищої освіти теж активно почали співпрацювати з українськими студентами, наприклад, Талліннський університет (Tallinna Ülikool), який є провідним навчальним закладом в Естонії з 1919 року, що з'явився внаслідок злиття раніше Талліннського педагогічного університету і Талліннської вчительської семінарії. Цей заклад забезпечує безкоштовне навчання на наступний навчальний рік для всіх українських студентів, які розпочнуть навчання з вересня 2023 року. Крім студентів, які розпочинають навчання, університет також приймає студентів, навчання яких було перервано через війну. Як студенти, які бажають розпочати навчання на ступеневому рівні, так і студенти, які бажають продовжити навчання за обміном, забезпечуються безкоштовними навчальними місцями. Варто зауважити, що академічний персонал цього ЗВО складається з провідних лідерів у сфері освіти, які допомогли розробити поточну систему освіти Естонії. Окрім того, університет долучив українських дослідників до вже існуючого проекту „Ефективний спільний дискурс: досвід залучення учасників у контексті практик оцінки захисту дітей“ (Естонська дослідницька рада (PUT stardigrant), головний дослідник: професор Кармен Торос). Основною метою цього дослідження є вивчення досвіду залучення в контексті практики захисту дітей, прислухаючись до голосів учасників, щоб зрозуміти, що сприяє взаємодії між сім'ями та соціальними працівниками. Результати цього дослідження допомагають фахівцям-практикам вибрати відповідні стратегії залучення сімей до процесу оцінювання. Крім того, це дослідження покращує навички соціальних працівників та організаційні процеси для більш ефективного залучення сім'ї в процес соціалізації дітей. Проте, з початком бойових дій, керівниця проекту вирішила долучити українських науковців і здійснити дослідження «Ефективний спільний дискурс: благополуччя дітей – українських біженців в освіті» (Effective Participatory Discourse: The Well-Being of Ukrainian Refugee Children in Education). Цей новий проект триває вже майже рік і в процесі дослідження було здобуто певні результати, які незабаром будуть опубліковані в авторитетних виданнях¹⁹.

Інший заклад вищої освіти Естонії – Художня академія (ЕКА), з 25 лютого 2022 відкрила безкоштовні місця для студентів з України та швидко залучили приватних донорів, які допомогли оплатити проживання цих студентів. За результатами першого періоду подачі

¹⁹ Козьменко О.І. Дослідження психічного здоров'я та благополуччя дітей та сімей українських біженців (досвід Естонії). Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Київ : вид-во Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2022. № 3 (59). С. 5–15.

заявок 19 студентів з України продовжили навчання у весняному семестрі 2022 року на чотирьох факультетах ЕКА: образотворчого мистецтва, дизайну, архітектури та художньої культури.

Естонський університет наук про життя розробив, на замовлення Міністерства культури Естонії, спеціальний безкоштовний курс адаптації для людей із статусом тимчасового захисту. Метою цього курсу є надання знань щодо полегшення пристосування до життя в Естонії. Курс дає важливу інформацію про естонську державу та суспільство, державні послуги та пільги, права та обов'язки, пов'язані зі статусом тимчасового захисту, та ряд інших тем. Під час курсу також надаються відповіді на конкретні та практичні питання щодо адаптації в Естонії.

З початком війни в Україні Тартуський університет, який відкрито ще у 1632 році і який є старішим університетом в Естонії, активно підтримує своїх українських співробітників і студентів і готовий до прийому біженців з України. Цього навчального 2022–2023 року 205 нових українських студентів розпочали безкоштовне навчання в Тартуському університеті, окрім тих 70 українців, які вже тут навчалися. Щодо конкретних дій, які було впроваджено університетом, то було створено стипендіальний фонд для збору та спрямування пожертв на підтримку навчання українських студентів у Тартуському університеті. За рік фонд зібрав майже 117 тис. євро за допомогою компаній, приватних осіб та естонської діаспори в Канаді та США та надав 113 стипендій українським студентам. Усім українським студентам було надано одноразову стипендію у розмірі 500 євро та ця допомога не перепиняється для студентів 2023–2024 року.

Таким чином, підтримка українських студентів відчувається на всіх рівнях і для розбудови сучасної української системи вищої освіти дуже цікавим є досвід Естонської республіки.

ВИСНОВКИ

Характеризуючи особливості системи освіти в Естонії можна побачити як збіги, так і розбіжності з українською системою освіти. Цікавим є досвід організації профорієнтаційної роботи, яка розпочинається з молодшого шкільного віку і триває протягом всього періоду навчання. Підбиваючи підсумки, варто зауважити, що освітній сектор Естонії пропонує комплексні послуги з профорієнтації, щоб допомогти студентам і шукачам роботи зробити свідомий вибір професії та досягти успіху на ринку праці. Від обов'язкових тем у національних навчальних програмах до професійно-технічної освіти та навчання, і навіть вибору професії, освітня система Естонії прагне озброїти своїх учнів навичками та знаннями, необхідними для процвітання в кар'єрі.

Уряд та освітяни зацікавлені в підвищенні якості навчання, тому постійно пропонують підтримку і супровід учням під час навчання, оновлюють навчальні програми та надають учителям більшу свободу щодо виборів методів та матеріалів навчання. Слід зазначити, що, Естонія, можливо, через невелику кількість населення та територію, має краще оснащення закладів освіти, сучасні гаджети та забезпечення цифровими технологіями. Перевагою освіти на професійно-технічному рівні в Естонії є можливість безкоштовно опанувати сучасні професії, які є реально затребуваними на ринку праці. Можливість скористатися послугами спеціаліста з розвитку кар'єри та долучитися до електронних профорієнтаційних ресурсів допомагає зорієнтуватися в сучасному світі і вчасно перекваліфікуватися. Вища освіта в Естонії представлено невеликою кількістю закладів, проте вони є конкурентоспроможними на світовому рівні і надають якісні освітні послуги своїм здобувачам. З початком війни, Естонія, як країна, одна з перших відгукнулася і надала необхідну допомогу українським біженцям, забезпечивши їх всім необхідним. Не забувають естонські освітяни і про своїх колег з України, підтримуючи їх морально та матеріально. Заклади освіти Естонії радо відкрили свої двері усім українським дітям-біженцям та продовжують покращувати їхні умови навчання в Естонії, а заклади вищої освіти пропонують студентам з України пільгові умови навчання.

Отже, Естонія, як відносно невелика європейська країна, прикладає багато зусиль для покращення рівня освіти своїх громадян та тих, хто скористався освітніми послугами на її теренах, створює гідні умови для навчання протягом всього життя та спрямовує мешканців країни бути конкурентоспроможними на світовому ринку праці.

АНОТАЦІЯ

Оскільки Україна, як держава, обрала для себе єдиний вірний шлях розвитку – об'єднання з Європою на рівних правах, то її напрям до інтеграції в Європейський Союз лежить через реформи в усіх галузях, включаючи систему освіти. Минулого року вже було оприлюднено Стратегію розвитку вищої освіти України і намічено основні шляхи подолання поточних проблем у цій галузі. Заради позитивних реформ в Україні доречно знайомитися та впроваджувати успішний досвід інших держав, зокрема Естонії. Ця, відносно невелика європейська країна, демонструє вдалий досвід підготовки успішної людини в системі освіти. У розділі проаналізовано основні характеристики системи освіти Естонської республіки, окреслено основні тенденції професійної орієнтації тощо. Особливу увагу уряд країни приділяє розвитку освіти впродовж всього життя та надає безліч можливостей для успішної професійної реалізації. Естонія має певні здобутки у галузі цифрових

технологій і технічного оснащення закладів освіти. Враховуючи сучасні реалії також увагу приділено питанню допомоги з боку уряду Естонії українським воєнним біженцям та їх адаптації в естонському суспільстві. Показано переваги та недоліки організації системи освіти Естонії у порівнянні з українською освітою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Оpubліковано стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. Сайт МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki> (дата звернення 25.05.2023).

2. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf> (дата звернення 23.05.2023).

3. PISA 2018: Estonian students rank 1st in Europe. URL: <https://www.educationestonia.org/pisa-2018-estonian-students-rank-1st-in-europe/> (дата звернення 23.05.2023).

4. Estonia: Changes to national curricula support the development of general competences and the integration of subjects. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/news/estonia-changes-national-curricula-support-development-general-competences-and-integration> (дата звернення 23.05.2023).

5. Puulmann, A. & Rammo, M. (eds). Lifelong Guidance in Estonia 2022. Education and Youth Board, Euroguidance Estonia. 2022. URL: <https://www.euroguidance.eu/resources/publications/otherpublications/lifelong-guidance-in-estonia-2022>

6. Orion K., Rammo M. Digital Solutions to Support Guidance in Estonia: Insight into Latest Developments in the Field of Online Guidance in Estonia. URL: <https://epale.ec.europa.eu/en/blog/digital-solutions-support-guidance-estonia>

7. Making informed choices: career guidance in Estonia. URL: https://www.educationestonia.org/making-informed-choices-career-guidance-in-estonia/?utm_campaign=Uudiskiri.%20April%202023&utm_medium=email&utm_source=sendsmaily (Дата звернення 23.05.2023).

8. Rammo, M. The relevance of the Estonian occupational qualification sub-framework in the field of career guidance. Digital transitions in lifelong guidance: rethinking careers practitioner professionalism: A CareersNet expert collection. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Cedefop working paper; 2021. No 2, P. 49–62. URL: <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/6202>

9. Estonian educators keep in touch with their partners in Ukraine. URL: <https://www.educationestonia.org/estonian-educators-keep-in-touch-with-their-partners-in-ukraine/> (дата звернення 20.05.2023)

10. Школа свободи. URL: <https://vabaduse.edu.ee/ua> (дата звернення 19.05.2023)

11. Козьменко О.І. Дослідження психічного здоров'я та благополуччя дітей та сімей українських біженців (досвід Естонії). *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи* : зб. наук. праць. Київ : вид-во Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2022. № 3 (59). С. 5–15.

Information about the author:

Kozmenko Olena Ivanivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Professor at the Department of Foreign Philology and Translation

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

17, Ionna Pavla II str., Kyiv, 03100, Ukraine